

حفریات کوتل خیر خانه

ترجمه محمد نبی خان

تالیف موسیو هاکن

حفریات سال ۱۹۳۴ در نشیب شرقی کوتل خیر خانه (۱۲ کیلو متر بطرف شمال غرب کابل) توسط هیئت حفاری فرانسه در افغانستان منتج بلاشف بقایای سومعه منهدمی گردید بقایای مکشوفه در انجام بینی کوهی واقعست که از غرب تا شرق آن را فرا گرفته این پشته یا بینی با کوه ، هزاره بغل ، خود را وصل می سازد . کوه مذکور بر میدان وزیر آباد سر کوب بوده و بلند ترین قسمت شمالی که بر کوتل خیر خانه و راه قدیم بلخ که مهمترین راه تجار تی آسیای وسطی و هند بود حا کیمت دارد .

سومعه و ملحقات آن مقابل میدانهای وزیر آباد واقع است . منظره بلند این جایگاه بکوه هاییکه میدانهای طرف جنوب و جنوب شرقی و شرقی و شرق سلسله کوه های چناری و چگری را احاطه کرده در خلال شکستگی های کوه یکطرف مینار رفیع تا جداری دیده میشود که در زمانه های قدیم دهارما سکر اه (Dharmacakra) یعنی علامه قوانین بودا (چرخ بودائی) بود .

در اثنای موسم بهار وزیر آباد تحت آب می باشد . این آب بر قلعه ها و مساکن

اطراف حمله نموده حتی بعضی اوقات بهمه قریه های (خواجه بغرا) و (وزیر آباد) می رسد توده های خانه های کابل قدیمی جلوتر بسمت جنوب که سرکوب قله های (شیرپور) و (سرجاسنگ) است مشاهده می گردد. بمجردیکه روشنی صبح ظاهر شد انسان بی تکلیف در دامن کوه چگری توده های مدور (ستوپه های شیواکی) را معلوم نموده می تواند. اشخاصیکه اینجا را برای تفکر و تعمق و دعا بطور زیارتگاه قرار داده بودند این منظره را می دیدند.

موضع حفاریات که حاضرآمازان بحث می رانیم اولاً توسط مسیوژان کرل در ضمن حفاریات ماه فروری ۱۹۳۴ کشف گردید.

بقایای عمارات مخروطی که تحت توده های خاکی مخفی بودند توسط سیلاب بارانهای بهاری از کوه (هزاره بغل) آورده شد که در نتیجه آن صومعه و ملحقاتش مثل تپه هاییکه کم و بیش مدور بودند خود را به نظر بنمایان داد (تصویر مقابل صفحه ۳۲ شماره ۱ و شکل نمره ۶ همین شماره ملاحظه شود) اختلاف واضح بانندی های این جایگاه باید جلب دقت مسیوژان کرل را نموده باشد. اولین حفاریات که در مارچ ۱۹۳۴ واقع شد با لآخر نتیجه اطمینان بخش داد. این بود که قسمت F از ملحقات معبد A.B. و یکطرف دیوار حائل کشف گردید (شکل مقابل صفحه ۱۲ شماره ۴ دیده شود) تخته های ضخیم شیبست دیوار حائل را تشکیل کرده قطعات بزرگ شیبست جسته جسته اطراف بیرونی آن را تحکیم نموده. این تعمیر نیز از جمله تعمیرات کلاسیکی است که نمونه های زیاد آن از زمانه های قدیم در کابل و جلال آباد پیدا میشود.

برای استحصال از نتایج متذکره فوق ژان کرل بمعاونت یکویت M.E Bacquet عمل

خود را بطور منظم تعقیب نمود. دیوار یکه صفه را احاطه و معبد و مایحقات آن را برداشته متدرجاً از خاک کشیده شده صفه مذکور که بیک زردبان میرسد در طرف جنوبی دیوار (دروازه مرکزی ، پلان شکل مقابل صفحه ۱۲ و ۴۴ شماره ۴ ملاحظه شود) و دروازه دیگر شمالی تعمیر گردیده کسبکه ازین جا و ازین حیاط داخلی عبور کنند بر دیف خانه های صومعه می رسد ، ذریعه دیگری که سطح هموار را بر دیف خانه های معبد اتصال میدهد عبارت از زینه کوچکی است (شکل مقابل صفحه ۴۴ شماره ۴) بر دیف خانه های که حامل سه معبد A . B . C است فی الحقیقه حصه هموار بالائی عمارت قدیمتر در (شکل مقابل صفحه ۱۲ شماره ۴ I ملاحظه شود) و سه اطاق و یک مدخل تنهای آن گفته میشود خشت های خامی که دارای ابعاد بزرگ می باشد منتظماً طبقه طبقه در ساخت معبد استعمال شده ، و هر طبقه توسط پیش آمدگی حقیقی از طبقه زیرین تمیز یافته تا بفرس احتیاط آب در دیوار نفوذ کرده نتواند در میان عمارت اطاقی می یابیم که باد و اطاق دیگر و پلان مستطیلی و ابعاد کوچک مربوط می باشد (شکل مقابل صفحه ۱۲ شماره ۴ I ملاحظه شود) . ضخامت کجدارها را باید در نظر گرفت . خشت هایی که در ساختمان سه معبد دیگری که پیشتر ذکر شد خیلی اختلاف دارد . این عمارت کهنه که یکدفعه ویران گردیده تحویلخانه سنگ ، خشت و دیگر مواد گردیده بالاخره در تهاداب ساختمان جدیدی استعمال شده چنانچه بارنگ تیره در تعمیرات دوباره ، مسبوکرل نشان داده (شکل مقابل صفحه ۳۲ و ۴ شماره ۴ ملاحظه شود) . ساختمان بزرگ با سقف هموار آن سه حجره مستقل و کوچک را طوری احاطه کرده تا پیروان باسانی بتوانند مراسم طواف را (Pradaksina) در داخل عمارت انجام بدهند .

هر حجره از حجرات سه گانه که دارای مدخل جدا گانه اند پیشروی عمارت را ظاهر می کند. دیوار های ضخیم مانند دیگر حصه های عمارت از کنده سنگهای شیستی حفظ شده و هر کدام کنده از حجرات مکعب سنگی که پهلوئی هر کدام کنده ۵ متر و ۴۰ سانتی باشد. پلان مربعی که داخل حجره های A B را نشان میدهد (۲ متر ۹۵ سانتی در ۲ متر ۹۵ سانتی) ، اما حجره C در عمق کمتر (۲ متر و ۵۰ سانتی) و در طول مثل دو حجره دیگر (۲ متر و ۹۵ سانتی) می باشد. در هر حجره تخته سنگهای شیستی می یابیم که در عمق دیوار بخوبی نصب شده ، این طاقها جای جای بواسطه ادخال سنگهای بر جسته تشکیل یافته است. این طاق سنگی در بین تخته سنگهای شیستی خیلی احتیاط کارا نه چوکات دار شده و سه حفرهٔ چار کنجه بروی طاق ملاحظه کرده میشود که یکی از آنها در مرکز و دوی دیگر در دو جانب حفرهٔ میانه و قوع دارد درین سوراخها روی پایه ها سه مجسمهٔ معبود نصب گردیدند که جمله در هر سه حجره نه مجسمه می شود. کرل در اثنأیکه تخت سنگی حجرهٔ A را از زیر خاك میکشید يك پایه از سنگ مرمر سفید یافته است که در آن هنوز کوبه پای مجسمه ملحق می باشد. يك مجسمهٔ کوچکی که وضعیت بخشندگی را نمایش میدهد در بین اشیای شکسته می باشد که با A زاویه قائمه می سارد. این مجسمه از پایه که بیشتر ذکر رفت جدا می باشد. این مجسمه سر یا Suryya رب النوع آفتاب را نشان میدهد و غلامانش acolytes در حال نگاهبانی دهلیز که حجره B را از حجرهٔ C جدا میکند کشف گردیده مجسمهٔ دیگری پیدا نشد. تنها پارهای زیورات آنها کشف شده. با استثنای پاره کوچك سنگ شیست ججاری شده دیگر همه چیزها (شکل مقابل صفحه ۲۸ شمارهٔ ۴) از مرمر سفید اعلی ساخته

مجسمه که از کوتل خیرخانه یافت شده (مقاله حفريات کوتل خیرخانه)
 متعلق شماره (۶) سال (۶) آینه

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شده بود.

عمارت که هر سه حجره را احاطه میکند در مقابل بنای بزرگی استاده است که در اثر مرور زمان خیلی خرابی‌ها را متحمل شده (شکل مقابل صفحه ۴۴ شماره ۴ تعمیر دو باره ملاحظه شود). ساختمان مذکور عیناً مثل معبد I ذکر شده نمایش میدهد. بعضی قسمت‌های آن معبد پیش بر آمدگی‌های سمت غربی عمارت ویران شده را که ما از آن صحبت کردیم تشکیل میکند. اطاق دیگری که دارای ابعاد وسیع و یک دروازه داخلی میباشد. از قرار معلوم بنای بعدتر و اضافگی را نشان میدهد. یک دیواری مجاور بطرف شمالی این بنای موخر الذکر خود را منقسم می‌نماید. ما جای رهائش مشاور کاریگرهای معبد را در بین عمارات که حالا خراب شده شناختیم که طرف جنوبی و شرقی و قسمتی از طرف شمالی حیات داخلی را در بر گرفته است. خانه‌های بیرونی و مطبخ‌ها که در حصه‌های زیرین اقامتگاه معلوم شده طرف شرقی آنرا اشغال کرده و منافذ همه این ملحقات در طرف شرق واقع شده. از یک طرف دیوار حائل خیلی بلند رفته و مانند حصاری معلوم شده. در اطاق‌های E (شکل مقابل صفحه ۱۲ شماره ۴) چراغها و کوزه‌های سفالین پیدا شد. کوزه‌ها از برنجستگی‌های باخقیف اصول ریسمان تاب زینت داده شده است. از اطاق (F) دو سکه بیلون (billon) پیدا شد که در آنها شکل کوسانو - ساسانید مالک ناپکی (Kusano - Sassanide Malek nap - ki) (قرون ۵ - ۶ ق م) منقش بود.

مانا اینجا بیانات خود را راجع بصومعه‌ها و ملحقات آن انجام دادیم. اکنون باید از ملحقاتی که بشرق و غرب دسته عمارات در داخل صفت بایک جدار محدود است چیزی بگوئیم

ساختمان (G) که از همه نزدیکتر به سمت غربی است از طرف خارج چنین معلوم میشود که یک مکعب سنگی بوده و دارای مدخل واحدی بجانب شرقی می باشد. این مدخل با کنشکن مشرف هر دو اطاق ربط داده بطرف چپ مدخل زینه ایست که به سقف عمارت بالا میشود و از راهای خشت خام که در یک طبقه بدون سنگ تعمیر شده از طبقات منظمی که در تپه های عمارت A B C است چندان تفاوت ندارد. غالباً این عمارت ساختمان پسانتری را ارائه می کند که از دسته دیگر ساختمانها جدا بوده همین نظر به رامیتوان ساختمان مربع شکل که کسب های آن دایره وی است و بطرف غرب ساختمان G واقع شده تطبیق داد. این بنا از طبقات شیستی نامنتظم تعمیر یافته که بازرترین حصه آن از یک متر تجاوز نمی کند. پلان این بنا مطابقی با بناهای سابق ندارد. و برای ما مشکل است که از روی آن مقصد معماری را قیاس کرده بتوانیم.

باقی دارد

